

**POLITRAVMALARDA TEKSHIRISH USULLARI: ZAMONAVIY
YONDASHUVLAR VA AMALIY AHAMIYATI**

Ibodova.D.F <https://orcid.org/0009-0003-9173-4316>

E-mail: dilnoza_ibodova@bsmi.uz

Ibodova Dilnoza Fazliddin qizi

*Buxoro davlat tibbiyot instituti “Yadro tibbiyoti va tibbiy radiologiya”
kafedrası assistenti*

Annotatsiya

Politravma – bu bir vaqtning o‘zida ikkita yoki undan ortiq hayot uchun xavfli tana sohalarining jarohatlanishi bo‘lib, shoshilinch diagnostika va muolajani talab etadi. Ushbu maqolada politravma holatlarida qo‘llaniladigan asosiy tekshiruv usullari, ularning afzalliklari va cheklovlari, shuningdek, xalqaro tavsiyalar asosida zamonaviy yondashuvlar yoritiladi.

Kalit so‘zlar: politravma, diagnostika, ultratovush, kompyuter tomografiyasi, rentgen, FAST, eFAST, shoshilinch yordam.

**METHODS OF EXAMINATION IN POLYTRAUMA: MODERN
APPROACHES AND PRACTICAL SIGNIFICANCE**

Ibodova.D.F <https://orcid.org/0009-0003-9173-4316>

E-mail: dilnoza_ibodova@bsmi.uz

Ibodova Dilnoza Fazliddin qizi

*Assistant, Department of "Nuclear Medicine and Medical Radiology",
Bukhara State Medical Institute*

Annotation

Polytrauma is a simultaneous injury to two or more life-threatening areas of the body, requiring urgent diagnosis and treatment. This article discusses the main

examination methods used in cases of polytrauma, their advantages and limitations, as well as modern approaches based on international recommendations.

Keywords: polytrauma, diagnostics, ultrasound, computed tomography, X-ray, FAST, eFAST, emergency care.

МЕТОДЫ ОБСЛЕДОВАНИЯ ПРИ ПОЛИТРАВМЕ: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И ПРАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ

Ибодова Д.Ф. <https://orcid.org/0009-0003-9173-4316>

E-mail: dilnoza_ibodova@bsmi.uz

Ибодова Дилноза Фазлиддин кизи

Ассистент кафедры «Ядерной медицины и медицинской радиологии»

Бухарского государственного медицинского института

Аннотация

Политравма — это одновременное повреждение двух и более опасных для жизни областей тела, требующее неотложной диагностики и лечения. В данной статье рассматриваются основные методы обследования, применяемые при политравме, их преимущества и ограничения, а также современные подходы, основанные на международных рекомендациях.

Ключевые слова: политравма, диагностика, ультразвуковое исследование, компьютерная томография, рентген, FAST, eFAST, неотложная помощь.

Kirish

Politravma – bu ko‘p sonli organ va tizimlarning bir vaqtning o‘zida zararlanishi bilan kechadigan og‘ir patologik holat bo‘lib, bemorning hayotiga tahdid soluvchi shoshilinch holatlardan biridir. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma‘lumotlariga ko‘ra, har yili millionlab odamlar avtohalokat, balandlikdan qulash yoki sanoat falokatlarini natijasida politravmaga uchraydi. Bunday holatlarda

vaqtida va to'g'ri qo'yilgan tashxis hayotni saqlab qolishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Materiallar va usullar

Maqolada 2022–2024 yillar davomida shoshilinch yordam bo'limiga politravma tashxisi bilan olib kelingan 120 nafar bemorning tibbiy hujjatlari tahlil qilindi. Ularning barchasiga ko'krak qafasi, qorin bo'shlig'i va bosh miya KT tekshiruvi o'tkazilgan. Natijalar klinik, laborator va operatsion topilmalari bilan solishtirilib, diagnostik aniqlik baholandi.

Natijalar

KT yordamida politravma bemorlarida quyidagi shikastlanishlar aniqlandi:

- Ko'krak qafasi organlari shikastlanishi – 58 ta holat (48.3%)
- Qorin bo'shlig'i a'zolari (jigar, taloq, buyrak) – 42 ta holat (35%)
- Bosh miya va bosh suyaklari – 38 ta holat (31.6%)
- Orqa miya va umurtqalar – 22 ta holat (18.3%)

Erta tashxis natijasida 74 ta bemorda operatsion ko'rsatmalar aniqlanib, davolash taktikasi o'z vaqtida belgilandi. KT tekshiruvi shubhali hollarda aniqlik kiritish imkonini berdi va noto'g'ri tashxis qo'yish ehtimolini keskin kamaytirdi

Asosiy tekshiruv usullari

1. Klinik tekshiruv va ATLS protokoli
Advanced Trauma Life Support (ATLS) protokoli butun dunyoda politravma bemorlarini baholash va davolashda standart yondashuv hisoblanadi. Bu protokol bo'yicha bemorning ahvoli A, B, C, D, E bosqichlari asosida tekshiriladi (Airway, Breathing, Circulation, Disability, Exposure).

2. Rentgenologik tekshiruvlar
Dastlabki baholashda ko'krak qafasi, umurtqa va tos suyaklarining rentgenografiyasi tez, arzon va axborot beruvchi metod bo'lib xizmat qiladi. Ammo ichki organlar shikastlanishini baholashda uning imkoniyatlari cheklangan.

3. Ultratovush tekshiruvi (FAST va eFAST)
Focused Assessment with Sonography in Trauma (FAST) — politravma holatlarida tezkor diagnostik ultratovush protokolidir. U qorin bo'shlig'ida erkin suyuqlik (gemoperitoneum) mavjudligini aniqlashda yuqori sezuvchanlikka ega. eFAST esa FAST metodikasiga plevral bo'shliq va yurakni ham qo'shib, pnevmotoraks yoki tamponada borligini aniqlash imkonini beradi.

4. Kompyuter tomografiyasi (KT)
Politravma bemorlarida "total body CT" yoki "whole-body CT" strategiyasi yuqori aniqlikka ega. KT yordamida bosh miya, toraks, qorin va tos sohalaridagi shikastlanishlar aniqlanadi. KT politravmalarni baholashda oltin standart hisoblanadi, ammo bemorning umumiy ahvoli barqaror bo'lishi talab etiladi.

5. Laborator tahlillar
Gemoglobin, gematokrit, kislota-ishqor muvozanati, qon gazlari va boshqa laborator ko'rsatkichlar bemorning ichki qon ketish yoki gipoperfuziya darajasini baholashda yordam beradi.

Munozara

Politravma holatlarida har bir daqiqa muhim. Tezkor, aniqligi yuqori bo'lgan tekshiruv usullarini to'g'ri tanlash va ularni integratsiyalashgan holda qo'llash – shoshilinch tibbiy yordam samaradorligini oshiradi. ATLS yondashuvi, FAST/eFAST va total KT kabi algoritmlar xalqaro standartlarga mos bo'lib, O'zbekistonda ham shunday amaliyotlarni keng qo'llash dolzarbdir.

Kompyuter tomografiyasi politravmalar diagnostikasida “gold standard” (oltin standart) sifatida qaraladi. An'anaviy rentgen yoki ultratovush tekshiruvlariga nisbatan KT quyidagi afzalliklarga ega: - Ko‘p sonli anatomik tuzilmalarni bir vaqtda baholash imkoniyati;

- Noyob shikastlanishlarni aniqlash (masalan, parenximatoz organlar yirtilishi);

- Ko‘rinmas, ammo hayot uchun xavfli patologiyalarni erta aniqlash (masalan, ichki qon ketishlar);

- 3D-rekonstruksiya orqali jarrohiy rejalashtirishni soddalashtirish.

Shuningdek, “whole-body CT” (butun tana KT) yondashuvi og‘ir holatlarda diagnostik jarayonni tezlashtiradi va mortalitetni kamaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Politravma holatlarida diagnostik yondashuv bosqichma-bosqich va tizimli bo‘lishi zarur. Klinik baholashni FAST/eFAST, zarurat tug‘ilganda esa KT kabi usullar bilan to‘ldirish bemor hayotini saqlab qolish imkoniyatini oshiradi. Jahon standartlariga mos yondashuvlar O‘zbekiston sog‘liqni saqlash tizimida ham keng qo‘llanilishi zarur. Politravma holatlarida kompyuter tomografiyasi nafaqat tashxis, balki davolashni rejalashtirish va prognozni baholashda ham muhim rol o‘ynaydi. Tezkorlik, aniqlik va ko‘lamlilik KTni shoshilinch tibbiyotning ajralmas qismiga aylantirgan. Tibbiyot muassasalarida ushbu metodikani standartsizatsiya qilish va keng joriy etish zarur.

Adabiyotlar

1. World Health Organization. Global status report on road safety. Geneva, 2018.

2. American College of Surgeons. ATLS: Advanced Trauma Life Support Student Course Manual. 10th ed., 2018.
3. Becker CD, et al. Emergency radiology in polytrauma: multidetector CT in hemodynamically unstable patients. Radiographics. 2010.
4. Kirkpatrick AW, et al. The eFAST exam: evolved trauma ultrasonography. Can J Surg. 2015.
5. Stengel D, et al. Whole-body CT for primary diagnosis of major trauma. Cochrane Database, 2018. 1. American College of Radiology (ACR). (2019). ACR Appropriateness Criteria®: Major Blunt Trauma. Reston, VA: ACR.
6. Poletti, P.A., Mirvis, S.E., & Shanmuganathan, K. (2003). Whole-body CT screening: clinical applications, limitations, and guidelines. Radiology, 227(3), 651–671.
7. Wurmb, T.E., Quaisser, C., Balling, H., Reith, W., & Brederlau, J. (2009). Whole-body multislice computed tomography as the first line diagnostic tool in patients with multiple injuries: the focus on time. Journal of Trauma, 66(3), 658–665.
8. Huber-Wagner, S., Lefering, R., Qvick, L.M., Körner, M., Kay, M.V., Pfeifer, K.J., et al. (2009). Effect of whole-body CT on mortality in polytrauma patients: a retrospective multicentre study. The Lancet, 373(9673), 1455–1461.
9. Brohi, K., Singh, J., Heron, M., & Coats, T. (2003). Acute traumatic coagulopathy. The Journal of Trauma, 54(6), 1127–1130.
10. Kasyanov, V.M., & Gaidukov, S.N. (2020). Kompyuternaya tomografiya v diagnostike politravmy. Radiologiya - Praktika, 1(3), 25–32.
11. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. (2021). Shoshilinch tibbiy yordamda ko‘p tizimli shikastlanishlarni boshqarish bo‘yicha klinik yo‘riqnoma. Toshkent: SSV nashriyoti.